

РЕЦЕНЗИЯ

от

доц. д-р Велислава Карагенова, АМТИИ „Проф. А.Диамандиев“,
катедра „Пиано и акордеон“

за дисертационен труд на **Елвира Матева** на тема:

„Камерно-вокален цикъл „Песни и танци на смъртта“ от Модест Мусоргски – генезис и развитие на средновековните макабрени сюжети в контекста на сонорно-интонационната релация“

Научен ръководител проф. д-р Т.Шекерджиева-Новак

1. Общо представяне на процедурата и получените за рецензиране материали

Документацията по процедурата за защита пред научно жури на дисертационен труд с автор Елвира Матева е в изряден вид. Представени са следните, задължителни свидетелства:

1. Заповед № РД-.27-090 от 25.06.2024 г. за назначаване на научно жури от Ректора на АМТИИ „Проф. Асен Диамандиев“ – Пловдив
2. Заповед № РД-27-039 от 26.05.2022 г. за зачисляване, въз основа на взето решение от ФС при ФМП – протокол № 21 от 26.05.22
3. Заповед № РД-27-039 от 28.02.2024 г. за отчисляване, въз основа на взето решение от ФС при ФМП – протокол № 18/28.02.2024
4. Дисертационният труд е в обем на 196 страници. Структурата на труда е Увод, три глави, Заключение, Приноси, Библиография. Цитираната литература включва 85 заглавия, от тях 24 са интернет източници.
5. Авторефератът е в обем от 45 стр., в които структурата следва логиката на дисертационния труд Увод, три глави, Заключение, Приноси, Библиография.
6. Списък с авторските публикации, свързани с дисертационния труд – 2 на брой.
7. Творческа автобиография

2. Кратки биографични данни за докторанта

Елвира Матева е преподавател по камерна музика и интерпретация и корепетитор на вокалните класове с дългогодишен стаж в АМТИИ „Проф. Асен Диамандиев” Пловдив от 1994г. до настоящия момент. Получава образованието си в Пловдив – средно образование в НУМТИ „Д. Петков“ и висше образование с две специалности – Музикална педагогика и Изпълнителско изкуство в АМТИИ. Реализира активна концертна дейност в България и чужбина. Като пианист – акомпанятор е награждавана многократно за високи педагогически постижения и високо-художествен акомпанимент.

3. Актуалност на тематиката

Оценявам високо актуалността на избраната тема. Вокалният цикъл „Песни и танци на смъртта”, едно от най-дълбоките, философско наситени и ярко въздействащи произведения на Модест Мусоргски в камерния жанр, отваря цяло ново духовно измерение в прочита и тълкуването на неговото смислово естетическо внушение и композиционно решение. До момента то не е получило пълноценен, всеобхватен и компетентен научен прочит в България. Настоящото изследване е първият опит в музикално-изследователска ни литература, целящ не само да хвърли светлина върху музикално-драматургичната проблематика на творбата и да сподели лична изпълнителска концепция, но и да обхване онези важни параметри и ракурси, осветляващи вечната тема за смъртта в изкуството. Това превръща дисертационното изследване в „актуално както по отношение на обобщения фактологичен и аналитичен материал, така и заради практико-познавателната си насоченост, позволяваща изграждане на изпълнителска концепция и преодоляване на музикално-драматургични проблеми“, както пише Е. Матева.

4. Целесъобразност на изследователските методи за постигане на поставените цели:

В изследването са използвани: „историко-хронологичен метод, сравнително-аналитичен метод по отношение на средновековните сюжети, анализ на музикално-техническите и идейно-образни средства във вокалния

цикъл „Песни и танци на смъртта”. Предвид спецификата и насоката на труда намирам, че те адекватно обхващат всички коментирани сфери и елементи от него.

5. Оценка на дисертационния труд

Настоящото изследване е резултат от силен личностен интерес и афинитет към творбата на Мусоргски и цялата символно-метафорична енергия, която тя излъчва. В увода Е. Матева обобщава целите и задачите на дисертацията си – да вникне „в музикално-поетичния и музикално-драматургичен изказ“ на вокалния цикъл „Песни и танци на смъртта”, чрез анализ на творбата и по пътя на обхващане на макабрена сюжетност от Средновековието до нейното въздействие и влияние върху света на изкуството – литература, музика, изобразително изкуство. Това предопределя внимателното и логично конструиране на труда.

Първа глава изгражда ясна историческа картина на времето, в което се разполага творчеството на М. Мусоргски и оценява мястото на произведенията му в световната музикална литература. Фигурата на твореца е традиционен обект на внимание за всеки изследовател. През нея „проверяваме“ представите за личността му – силата на творчеството му, неговата мисия, надживяването, победата над времето... Приемам тази глава като важна отправна точка за по-нататъчно разгръщане на изследването. Обхаванати са всички важни ракурси – принадлежността на композитора към идейното семейство на „Могъщата петорка“, новаторски визии и оригиналност в творческия му език. Проличава способността на Е. Матева да систематизира специализирана литература, да обобщава, и да задава посока на изследването.

Втора глава се фокусира върху същността на сюжета за смъртта във всичките му проявления и внушения. Както казва докторантът: „Темата за смъртта винаги е била и е обект, към който се фокусира вниманието на човечеството“. Това не е случайно - смъртта е арбитър, полагащ финалната оценка за човешкия живот. Всъщност в творчеството тази тема има много по-сложни семантични задачи – разгръща широк спектър от чувства, тя е повод за равносметка, тя изпитва способностите на човешкото, тя е връзката с отвъдното, неизвестното. Този символен потенциал позволява разгръщане на

философски поглед на твореца върху динамиката и драматизма, които макабреният сюжет създава, (да си спомним вокалната балада Горски цар на Шуберт – един шедьовър в музиката или Островът на блажените от П. Славейков в литературата). В тази глава Е. Матева обхваща синтезирано, но достатъчно детайлно, присъствието на макабрения тема в сферите на изкуството като описва естетическите ѝ проявления и се опитва да изясни причините за увлечението към темата и инспирираните творчески постижения. Главата хвърля мост към сърцевината на изследването - цикъла „Песни и танци на смъртта“ на Мусоргски. Осмислени са ключови социокултурно проблеми, смислови нагласи, представи за ценности и форми на чувственост.

Трета глава насочва вниманието към „Песни и танци на смъртта” - философска кулминация в камерното творчество на Мусоргски. В главата е изяснен историческият генезис на творбата, процеса на избистряне на драматургическия план у Мусоргски. Поставен е акцент върху пространствената роля на фона, като важно средство в драматургичната картина и средство за психологизация на образа. От интимността в („Приспивна”), през въздействието на разширяващото се пространство на градската атмосфера („Серенада”) и природната картина в („Трепак”) до последната песен „Пълководец”, в която сюжетното действие се разгръща в пространството на бойното поле е проследена и обхваната градацията на цикъла. Във финала, както споменава изследователят, „драматичната и драматургична концентрация достига своя апотеоз на обобщеност и универсалност, изобразен чрез сцената на общочовешка трагедия“. Осмислена е способността на Мусоргски да създава богати музикални образи, портрети, картини, психологически наситени и дълбоко нюансирани.

Голямата информативна натовареност на цялостното изследване, от една страна, и яснотата в изказа, от друга, разкриват професионалната компетентност на изследовател, способен да надникне дълбоко в същностните характеристики на произведението.

6. Приноси и значимост на дисертационния труд

Изборът на тема - добре мотивиран от докторант Матева – отдава дължимото на значимостта на творбата на Мусоргски. Специфичната

„сюжетност“ и съдържание в „Песни и танци на смъртта“ ѝ дават добра възможност да бъде конструирано и развито оригинално научно изследване, което да систематизира логично съставните елементи до най-малък детайл. Обхванати са всички важни естетико-философски пространства и аспекти в музикалната реализация на цикъла – жанрова характеристичност, роля на композиционните изразни средства като способ за персонификация на образи, интеграционната сплав музика-текст, драматургия и театрализация в цикъла, присъствие на звуковотематични препратки към религиозни творби, обвързани с темата за смъртта. Предложени са художествено-интерпретационни решения според субективното виждане на изследователя.

Трудът разкрива професионалната отдаденост на Е.Матева към избраната проблематика, а фактът, че е инспириран от практическа артистична дейност, подчертава ценността му и възможността да бъде в полза на бъдещи изпълнители и изследователи. Както казва В.Стефанов – „херменертичният залог на всяка интерпретация е да преодолее чуждостта на далечното и да го направи близко, свое“.

Приемам обобщените от докторанта приноси на това изследване.

7. Препоръки и критически бележки.

Логична препоръка към едно стойностно изследване е то да бъде публикувано.

8. Автореферат

Авторефератът отразява пълноценно и вярно съдържанието на основния труд и дава видимост на характеристиките на смисловия му контекст.

В заключение: Постигнатите при изследването резултати ми дават основанието да гласувам „За“ и да предложа на уважаемото научно жури да присъди образователната и научна степен „ДОКТОР“ по професионално направление 8.3. Музикално и танцово изкуство, докторска програма „Музикознание и музикално изкуство“ на докторант Елвира Матева.